

РІШЕННЯ
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії **Ващук Олександр Сергійович**, 1991 року народження, громадянин України, освіта вища: закінчив у 2013 р. Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за спеціальністю «Банківська справа», працює заступником директора департаменту корпоративного бізнесу АТ "Комерційний банк "ГЛОБУС", виконав акредитовану освітньо-наукову програму «Право».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом ректора Університету «КРОК» від 03 березня 2026 р. за № 25-3 у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради – **Скоморовського Віталія Богдановича**, доктора юридичних наук, професора, професора кафедри теорії та історії держави і права Університету «КРОК»

Рецензентів – **Степаненко Наталії В'ячеславівни**, доктора філософії з галузі знань «Право», доцента, доцента кафедри теорії та історії держави і права Університету «КРОК»

Корольової Вікторії Вікторівни, кандидата юридичних наук, доцента, завідувача кафедри державно-правових дисциплін Університету «КРОК»

Офіційних опонентів – **Ладиченка Віктора Валерійовича**, доктора юридичних наук, професора, завідувача кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства юридичного факультету Національного університету біоресурсів і

природокористування України

Мозолюк-Боднар Людмили Миколаївни,
кандидата юридичних наук, доцента, доцента
кафедри правових та інформаційних технологій
Хмельницького інституту соціальних технологій
Відкритого міжнародного університету розвитку
людини «Україна»

на засідання «13» травня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» **Ващуку Олександрю Сергійовичу** на підставі публічного захисту дисертації **«Розвиток інституту юридичної відповідальності в умовах імплементації європейських стандартів прав людини»** за спеціальністю 081 «Право».

Дисертацію виконано у Вищому навчальному закладі «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ.

Науковий керівник – **Загребельна Наталія Анатоліївна**, кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права Університету «КРОК».

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису, виконаного державною мовою. Вона є комплексним, цілісним і завершеним науковим дослідженням, що містить нові науково обґрунтовані результати, які характеризуються науковою новизною. Дисертацію присвячено комплексному дослідженню інституту юридичної відповідальності в умовах імплементації європейських стандартів прав людини, у якому здійснено системне теоретико-методологічне обґрунтування його сутності, виявлено закономірності трансформації під впливом практики Європейського суду з прав людини та сформульовано концептуальні підходи до формування нової парадигми юридичної відповідальності. Отримані результати мають істотне значення для галузі знань 08 «Право». Зокрема, уперше сформульовано авторське визначення юридичної відповідальності та запропоновано розглядати цей феномен як

особливий правовий стан суб'єкта, що виявляється внутрішньому прийнятті зобов'язання відповідати за власні дії чи бездіяльність, орієнтуючись на засадничі принципи права, ідеали соціальної справедливості, публічної довіри та аксіологічні постулати правової держави; Наголошено, напрямками удосконалення інституту юридичної відповідальності визначено такі: 1) добродесно-аксіологічний орієнтир; 2) конструктивно-відновний вектор; 3) превентивно-виховне спрямування (через саморефлексію); 4) комунікативна стратегія; 5) репутаційно-нормативний поступ.

За своїм змістом дисертація відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (із змінами), Вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (із змінами) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами).

Здобувач має 18 наукових публікацій за темою дисертації, з них 4 статті опубліковано у наукових періодичних виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз, 1 стаття у наукометричній базі даних Scopus, а також 13 публікацій, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

1. Ващук О. Тенденції розвитку наукових знань про юридичну відповідальність у системі права. *Науково-виробничий журнал «Держава та регіони»*. 2023. № 2 (80). С. 6-11. DOI: <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2023.2.1>

2. Nataliia Zahrebelna, Andriy Dubovoy, Oleksandr Vashchuk, Serhii Sadovyi, Alla Pyshna. Grundlagen of Legal Responsibility and Guaranteeing the Efficacy of Measures in Compliance with European Human Rights Standards.

Yustisia Jurnal Hukum. Vol. 13 №. 2 (2024). Pp.189-209. SCOPUS DOI: <https://doi.org/10.20961/yustisia.v13i2.79537>

3. Ващук О.С. Вплив Конвенції та практики ЄСПЛ на правову доктрину: доктринальні засади. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. №. 4 (44). С. 1550-1557. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-4\(44\)-1550-1557](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-4(44)-1550-1557)

4. Ващук О.С. Пропорційність як конвенційний стандарт юридичної відповідальності: аналіз критеріїв ЄСПЛ. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2025. №. 4 (34) С. 588-594. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-4\(34\)-588-594](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-4(34)-588-594)

5. Ващук О.С. Принцип законності в системі юридичної відповідальності: європейські імперативи та національна адаптація. *Наука і техніка сьогодні*. 2025. №. 4 (45). С. 43-51. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-4\(45\)-43-51](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-4(45)-43-51)

У дискусії взяли участь (голова, рецензенти, офіційні опоненти) та висловили зауваження:

Офіційний опонент – **Ладиченко Віктор Валерійович**, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства юридичного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України. Оцінка позитивна із зауваженнями:

1. У підрозділі 1.1 на сторінках 47–49 автор спирається на позицію Т. Адамса, який розглядає примус як невід’ємну ознаку права. Дисертант, слідуючи за Т. Адамсом, вказує, що юридична відповідальність є інструментом делікатної кореляції між свободою особи та публічним інтересом, що уможливорює формування справедливого, гуманного та ефективного механізму забезпечення прав і свобод людини у демократичній державі. Однак примус - це завжди владна, вольова дія держави, спрямована на забезпечення реалізації юридичної відповідальності. Тому під час захисту доцільно було б почути позицію дисертанта щодо співвідношення прав людини як межі особистого

простору свободи індивіда та державного примусу як форми втручання у цей простір з метою забезпечення юридичної відповідальності.

2. У підрозділі 2.1 дисертації автор здійснює системний аналіз практики ЄСПЛ як джерела трансформації інституту юридичної відповідальності та посилається на значну кількість рішень Суду. Проте в окремих випадках аналіз правових позицій ЄСПЛ має переважно описовий характер і не містить достатньо розгорнутого дослідження механізму застосування конкретних прецедентів у справах проти України. Зокрема, при характеристиці принципу пропорційності доцільно було б детальніше розкрити, яким чином тест на пропорційність застосовувався у конкретних справах щодо України та які правові позиції ЄСПЛ безпосередньо можуть бути імплементовані у національне законодавство про юридичну відповідальність.

3. У підрозділі 3.1 дисертації автор характеризує сучасний стан узгодження національного інституту юридичної відповідальності з європейськими стандартами та виявляє низку прикладних проблем: наявність прогалин і колізій у законодавстві, тривалу безкарність за окремі категорії правопорушень, корупційні чинники та низький рівень виконання судових рішень. Здійснений аналіз містить коректні та цінні спостереження, проте має переважно описово-констатуючий характер. З огляду на це здобувачеві під час публічного захисту варто більш детально розкрити, яку ієрархію системних заходів - законодавчих, інституційних, процедурних - він вважає першочерговою для подолання виявлених недоліків, а також яким чином запропонована ним нова парадигма юридичної відповідальності може практично вплинути на усунення зазначених проблем.

4. У підрозділі 3.2 дисертації автор пропонує концепцію «нової парадигми юридичної відповідальності» та формулює п'ять напрямів її удосконалення: добросчесно-аксіологічний орієнтир, конструктивно-відновний вектор, превентивно-виховне спрямування, комунікативну стратегію та репутаційно-нормативний поступ. Водночас у тексті недостатньо чітко простежується зв'язок між запропонованою концептуальною моделлю та

конкретними механізмами її реалізації на нормативному рівні. Запропоновані напрями мають переважно доктринальний характер і потребують більш виразного окреслення шляхів їх практичного втілення у законодавчій та правозастосовній діяльності. Здобувачеві варто конкретизувати, які саме зміни до чинного законодавства або правозастосовної практики дадуть змогу реалізувати обґрунтовану ним нову парадигму юридичної відповідальності.

Офіційний опонент – **Мозолюк-Боднар Людмила Миколаївна**, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри правових та інформаційних технологій Хмельницького інституту соціальних технологій Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна». Оцінка позитивна із зауваженнями:

1. У підрозділі 3.2 дисертації, обґрунтовуючи нову парадигму юридичної відповідальності, автор формулює власне визначення цього феномену як «особливого правового стану суб'єкта», що виявляється у внутрішньому прийнятті зобов'язання відповідати за власні дії чи бездіяльність і яке також заявлено як елемент наукової новизни у вступі. Запропоноване визначення є концептуально сміливим і заслуговує на увагу. Водночас воно акцентує суб'єктивний, психологічний вимір відповідальності, відсуваючи на другий план її нормативно-інституційну природу. У класичному розумінні юридична відповідальність виникає не внаслідок «внутрішнього прийняття», а внаслідок юридичного факту правопорушення та рішення уповноваженого органу, незалежно від ставлення правопорушника. Здобувачу варто більш аргументовано розкрити, яким чином запропонована ним «внутрішня» концепція відповідальності узгоджується з принципом неминучості її настання і як це позначається на практиці правозастосування.

2. Аналізуючи принципи юридичної відповідальності у підрозділі 2.2, автор розглядає чотири засадничі принципи гуманістично-правозахисної моделі, що вироблені практикою ЄСПЛ: матеріальна справедливість, правова передбачуваність, процесуальний паритет та повага до людської гідності. Разом із тим у тексті підрозділу недостатньо чітко простежується системна ієрархія

між цими принципами та їхнє співвідношення з класичними принципами юридичної відповідальності (законності, невідворотності, пропорційності тощо), які також згадуються в різних частинах дисертації. Бажано, щоб автор визначив, чи є запропоновані ним чотири принципи самостійним переліком, чи доповненням до традиційної системи, а також у якому форматі вони мають бути інтегровані в національну правову доктрину.

3. У підрозділі 3.1 автор звертає увагу на проблему невиконання рішень ЄСПЛ в Україні та наводить дані Комітету міністрів Ради Європи за 2022 рік щодо місця України серед держав-боржників. Це коректне і важливе спостереження. Однак у тексті залишається поза увагою питання про те, яким чином запропонована нова парадигма юридичної відповідальності - зокрема її «мотиваційна градація» та «добросчесно-аксіологічний орієнтир» - здатна практично вплинути на виконання рішень ЄСПЛ, що є переважно інституційною та бюджетно-процедурною проблемою. Здобувачеві доцільно пояснити зв'язок між запропонованою доктринальною концепцією та зазначеним прикладним недоліком.

Рецензент - **Степаненко Наталія В'ячеславівна**, доктор філософії з галузі знань «Право», доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету Університету «КРОК». Оцінка позитивна із зауваженнями:

- у підрозділі 3.2, описуючи «конструктивно-відновний вектор» як другий напрям нової парадигми юридичної відповідальності, автор обґрунтовує необхідність відновлення правової цілісності через «механізми добровільного визнання помилки, відшкодування шкоди, публічного вибачення тощо». По суті, ці положення відповідають засадничим принципам концепції відновного правосуддя (restorative justice), яка є широко розробленою й апробованою в міжнародній доктрині та практиці. Водночас у дисертації проблематику відновного правосуддя розкрито переважно в загальних рисах. З огляду на те, що «конструктивно-відновний вектор» заявлено як наукову новизну «вперше», здобувачу доцільно під час захисту розкрити, у чому полягає якісна відмінність

авторської концепції від уже існуючої доктрини *restorative justice*, або ж пояснити методологічні підстави ігнорування цього масиву наукових знань;

- у підрозділі 3.2 автор розробляє «мотиваційну градацію юридичної відповідальності», що охоплює три рівні: зовнішньо-примусову, зовнішньо-визнану та внутрішньо-етичну мотивацію. Ця класифікація є оригінальною і концептуально привабливою. Однак її обґрунтування ґрунтується переважно на правовій аргументації, тоді як проблематика внутрішньої мотивації правомірної поведінки значно детальніше розроблена у суміжних дисциплінах – зокрема в психології права, соціології права та біхевіоральній юриспруденції. Відсутність посилань на відповідну наукову літературу з цих галузей (наприклад, дослідження правової слухняності, концепції легітимності влади та їх впливу на правову поведінку) ставить під сумнів достатність міждисциплінарного підґрунтя запропонованої градації. Здобувачу доцільно роз'яснити, на яких концептуальних засадах побудовано тричленну структуру мотивації та чи спирається вона на відповідні психолого-правові або соціологічно-правові дослідження;

- у підрозділі 3.2, окреслюючи четвертий напрям удосконалення інституту юридичної відповідальності – «комунікативну стратегію», – автор обмежується констатацією того, що «юридична відповідальність, осмислена крізь призму доброчесності, набуває комунікативного потенціалу та слугує механізмом правового діалогу між особою, суспільством і державою». Водночас цей напрям, порівняно з іншими, практично не розкрито ні теоретично, ні прикладно: відсутні посилання на комунікативну теорію права, досвід публічного діалогу між державою і громадянами у сфері юридичної відповідальності, а також пояснення того, якими саме правовими механізмами «комунікативна стратегія» має реалізовуватися. Така диспропорція у розкритті п'яти задекларованих напрямів послаблює переконливість авторської парадигми як системної концепції. Здобувачу пропонується під час захисту конкретизувати змістовне наповнення «комунікативної стратегії» та навести приклади її практичного втілення у правовій системі.

Рецензент – **Корольова Вікторія Вікторівна**, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри державно-правових дисциплін Університету «КРОК». Оцінка позитивна із зауваженнями:

1. У підрозділі 1.1 «Поняття, ознаки та функції інституту юридичної відповідальності», розглядаючи класифікацію юридичної відповідальності за галузевою належністю, автор поряд із кримінальною, адміністративною, цивільно-правовою та дисциплінарною відповідальністю виокремлює також конституційну відповідальність (із посиланням на концепцію В. М. Шаповала). Водночас у подальших розділах дисертації цей вид юридичної відповідальності фактично не отримує належного самостійного розвитку. Зокрема, при дослідженні механізмів узгодження національного інституту юридичної відповідальності з європейськими стандартами та формуванні нової парадигми відповідальності основна увага зосереджується переважно на кримінально-правовому та частково адміністративно-правовому вимірах. На наш погляд, така фрагментарність певною мірою послаблює цілісність дослідження, оскільки відповідальність держави та органів публічної влади перед особою є одним із ключових елементів гуманістично-правозахисної моделі, яку обґрунтовує автор. У зв'язку з цим доцільно більш чітко визначити місце, функції та значення конституційної відповідальності у структурі запропонованої парадигми юридичної відповідальності, а також показати її взаємозв'язок із механізмами забезпечення прав і свобод людини в умовах імплементації європейських стандартів.

2. У підрозділі 2.2 «Принципи юридичної відповідальності в системі європейських стандартів прав людини» автор аналізує практику Конституційний Суд України у контексті забезпечення внутрішньої узгодженості законодавства як складової принципу правової визначеності, посилаючись на рішення № 3-рп/2016, № 7-рп/2019 та № 10-рп/2020. Водночас поза межами дослідження залишається інститут конституційної скарги як самостійний механізм захисту прав людини від непропорційного чи свавільного притягнення до юридичної відповідальності. На наш погляд, саме

конституційна скарга в сучасних умовах виступає важливим інструментом забезпечення балансу між публічним інтересом і правами особи, а також засобом перевірки відповідності заходів юридичної відповідальності принципам пропорційності, правової визначеності та верховенства права. У зв'язку з цим доцільно під час захисту уточнити, чому зазначений аспект не був охоплений дослідженням, а також яким чином інститут конституційної скарги може бути інтегрований у запропоновану автором гуманістично-правозахисну модель юридичної відповідальності.

3. У підрозділі 3.1 автор детально аналізує проблему реалізації принципу *non bis in idem* у вітчизняній правозастосовній практиці та обґрунтовано вказує на відсутність у законодавстві чітких запобіжників щодо паралельного або послідовного притягнення особи до адміністративної й кримінальної відповідальності за одне й те саме діяння. Водночас у частині висвітлення конституційних гарантій аналіз має переважно описовий характер: автор посилається на частину першу статті 61 Конституції України, однак не розкриває правові позиції Конституційний Суд України щодо її тлумачення, а також не звертається до практики конституційних скарг у цій сфері. На наш погляд, саме конституційний контроль відіграє важливу роль у забезпеченні узгодженості національного механізму юридичної відповідальності з європейськими стандартами захисту прав людини. З огляду на конституційно-правовий вимір порушеної проблематики, доцільно під час захисту уточнити, яким чином практика конституційної юрисдикції узгоджується з вимогами статті 4 Протоколу № 7 до Європейський суд з прав людини та яке місце посідає конституційний контроль у системі гарантій дотримання принципу *non bis in idem*.

Голова ради – **Скоморовський Віталій Богданович**, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри теорії та історії держави і права Університету «КРОК». Оцінка позитивна без зауважень.

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 (п'ять) членів ради;

«Проти» – 0 (нуль) членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада Університету економіки та права «КРОК» присуджує **Вашуку Олександрю Сергійовичу** ступінь доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової

спеціалізованої вченої ради

доктор юридичних наук, професор

Віталій СКОМОРОВСЬКИЙ